

Pomen zgodovine pri novi ureditvi ulic in trgov v Celju

Importance of history for the new arrangement of streets and squares in Celje

»Če hočemo postaviti nove temelje mestnemu življenju, moramo predvsem razumeti zgodovinsko podobo mesta in razločevati med njegovimi izvornimi nalogami, ki so se razvijale iz njega sproti, in tistimi, ki bi mu jih še radi nadalje namenili.«

Lewis Mumford

Zgradba mesta Celja je zelo pestra, saj se v njej zrcali nekdanje in sedanje mestno življenje, mestne funkcije, vplivi iz preteklosti, tradicija in odnos do mestne okolice. Mestno zgradbo tako sestavljajo nepozidane in pozidane površine, izraba tal in kot najpomembnejši element - mestni tloris.

Slednji priča o ustroju mesta in njegovi postopni rasti. Razmeščenost ulic in pozidane površine sta kazalca, ki govorita o smeri, času in moči širitve mesta. Tako kot skorajda vsa mesta pri nas ima tudi Celje nenačrten tloris, ki sicer priča o spontani rasti mestne naselbine. Kljub temu pa se je rast mesta morala prilagajati naravnim značilnostim (npr. toku reke Savinje) ali pa pomembnim objektom (npr. Knežji dvorec, stolnica, mestna hiša ...). Na splošno so bile spremembe mestnega tlorisa izjemno redke - to velja tudi za Celje; celo po različnih katastrofah (požari, poplave, potresi, vojne ...). Razloge za to najdemo predvsem v lastništvu posesti, parcelaciji in že zgrajenem komunalnem omrežju.

Mestna občina Celje je v začetku leta 2009 razpisala urbanistično delavnico »Ureditve javnih površin v starem mestnem jedru.« Natančneje - Mestna občina Celje je tudi uradno pristopila k celoviti prenovi odprtih javnih površin mestnega jedra, ki obsega v smeri sever-jug Stanetovo ulico od Glavnega trga do Miklošičeve ulice in v smeri zahod-vzhod Prešernovo ulico od Trga Celjskih knezov do železniške postaje vključno s Krekovim trgom. Pohvalno.

»If we want to build new foundations for urban life in a city, we must, before all, understand the historical image of the city and make a distinction between its original functions, which were developed along the way and those, which we want the city to have in the future.«

The layout of the city of Celje is very diverse. One can find the images of the old and today's urban life, city functions, influences from the past, tradition and relations to the urban environment. The city is composed of built and empty surfaces, land usage and the most important element – the cities ground plan.

The cities ground plan gives evidence of the cities structure and its gradual growth. Layout of the streets and built surfaces are indicators that speak of the direction, timeframe and strength of the cities expansion. As almost all cities in Slovenia, Celje's ground plan was not designed, which is the evidence of spontaneous city growth. In spite of this the cities growth had to adjust for natural properties (such as riverbed of the river Savinja) and important structures (such as Prince Manor, the cathedral, city hall ...). In general alterations of the city ground plan are rare – this is true for Celje as well. Even after major disasters (fires, floods, earthquakes, wars). The reasons for this are above all in property ownership, parcel distribution and the already build municipal network.

In 2009 the City municipality of Celje opened an urbanistic workshop "Arrangement of public surfaces in the old city centre." Specifically – the City municipality of Celje officially joined the complete renovation open public surfaces in the old town, which include (north to south): Stane street for the Glavni square to Miklošičeva street and in the west – east direction: Prešeren street from Celjski knezi square to the railway station including the Krek square. Worthy of praise.



Z delavnico so pristojni občinski uslužbenci, kot so zapisali, želeli pridobiti čim več različnih ureditev javnih površin. Glavni naročniki poudarki so bili namenjeni ureditvi trga pred starim magistratom in Marijino cerkvijo (ki je danes ponesrečeno kar sestavni del Prešernove ulice),¹ Krekovim trgom (katerega dominanta ni Celjski dom, kot si nekateri to predstavljajo, pač pa poslopje železniške postaje), trg pred Metropolitom (kjer čaka na obnovo nekdanji Železni dvor – stavba nasproti Metropolu) ter ohranitev zgodovinskega ambianta najstarejšega mestnega trga – Glavnega trga.

Na prvem in edinem sestanku² naročnika (predstavnikov Mestne občine Celje) in potencialnih interesentov za udeležbo na razpisani delavnici 25. 2. 2009, so bila podana še dodatna pojasnila in poudarki. Tako je predstavnik Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS). Območna enota Celje, morebitne udeležence sicer nekoliko presenetila s pojasnilom, da v fazi pridobivanja idejnih zasnov načrtovalcev nikakor ne želijo omejevati s podrobnostmi in jih pri svojem načrtovanju prepuščajo lastnemu videnju. Liberalizacija. A že v naslednjem hipu opozorila, da je potrebno pri Glavnem trgu ohraniti ambiant, ter omenila, da nadkritje ulic s strani ZVKDS ni dovoljeno ter da bi bilo smiselno ohraniti določene obstoječe ambiante in tlake. Pričakovano konservativno. Še sreča, da poseg obnove tlaka ni predviden v globino, kajti območje arheološko še ni raziskano.

Sam sem bil povabljen k sodelovanju v eno od skupin udeležencev delavnice. Delavnico smo vzeli skrajno resno in naš izdelek je bil rezultat dela skupine strokovnjakov s področij arhitekture, krajinske arhitekture, gradbeništva, prometa in zgodovine. Torej, delo smo zastavili interdisciplinarno, kar je pri predlogih takšnih ali podobnih rešitev seveda nujno potrebno.

Tako smo analizirali obstoječe stanje, predložili zgodovinski oris ulic in trgov v Celju, pripravili programske zasnove, opozorili na obstoječo in predlagano prometno ureditev, podali načela ureditve javnih površin (ulic in trgov), predlog za tlakovanje, urbano in komunalno opremo, (novoletno) razsvetljavo, gostinske vrtove, zasaditve zelenih površin ter na koncu še faznost izvedbe.

Sam sem prevzel »zgodovinski« del naloge. Urbana zgodovina Celja sega namreč že v obdobje Keltov. Takrat je Savinja tekla nekoliko severneje (nekako tam, kjer danes poteka velenjska železnica). Poseljena sta bila tako levi kot desni breg. Ko pa se je v rimskem obdobju, konec 3. st., tok reke prestavil pod Miklavški hrib, je mesto naenkrat ležalo le na njegovem levem bregu.

¹ Ta nerodnost se je zgodila, ko je bilo po osamosvojitvi potrebno na hitro spremeniti imena nekaterih glavnih trgov in ulic v Celju. Predvidevam, da za tedanji Trg V. kongresa, ki je zaradi svojega skrajno ideološkega predznaka kar klical po spremembi imena, niso našli boljše rešitve oziroma konsenza, pa so sprejeli, za nekatere salomonsko rešitev, ter trg enostavno spremenili oziroma podaljšali v Prešernovo ulico.

² Zapisnik sestanka urbanistične delavnice (3. 3. 2009).

Natančna mreža ulic v rimski Celeji, ki je bila mimogrede veliko večja od srednjeveškega Celja, sicer ni poznana. Ob prenovi knežjega dvorca so v njegovih kletnih prostorih arheologi odkrili čudovito ohranjeno rimsko cesto. To so sestavljali večji kamniti bloki, ob njej je potekal jarek, viden je tudi tloris dveh obrambnih stolpov in stanovanjskih hiš, ki so stale ob cesti. To je bila pot, ki je prihajala iz smeri Emone in se je nadaljevala proti Petovionu. Rimski municipij (civilna naselbina) Claudia Celeja, izjemno lepo in bogato mesto, je bilo, kot je znano, v večini grajeno iz belega marmorja v nasprotju s kolonijama (naselbine rimskih vojnih veteranov) Emone in Petovione, ki sta bili grajeni večinoma iz apnenca.

Po nekajkratnih barbarskih vpadih, ki so »malo Trojo« dobesedno izbrisali s površja zemlje, je šele v poznem srednjem veku na rimskih temeljih začela nastajati srednjeveška naselbina, ki je leta 1451 dobila tudi mestne pravice. Glede na to se je srednjeveška mreža ulic verjetno naslonila na rimsko, mesto pa se je začelo razvijati najprej okoli današnje stolnice z Glavnim trgom, kjer je stala tudi prvotna mestna hiša. Ko so na mestu nekdanjega rimskega stolpa pozidali Spodnji grad ali Knežji dvorec, je nastala najstarejša ulica v mestu – Gosposka ulica, prvotno imenovana Dolga ulica. Ta je povezovala dve najpomembnejši zgradbi v mestu (cerkev in grad), ob njej pa so stanovali najboljši mojstri obrtniki in dobro založene trgovine. Najpomembnejša ulica pa se je razvila v smeri sever – jug, po današnji Stanetovi ulici mimo (Glavnega) »trga« ter se nadaljevala po nekdanjem Kapucinskem mostu proti Laškemu. Vse bolj je postajala pomembna tudi prometnica proti Ljubljani in tako je nekoliko kasneje vzporedno z Gosposko nastala ulica, ki se je ob Marijini cerkvi nekdanjega minoritskega samostana razširila v nov trg, danes neprimerno poimenovan kot podaljšek (Prešernove) ulice. Ostale ulice so nastajale postopoma in so imele zgolj povezovalno vlogo med glavnima ulicama.

Ko so mesto v letih 1451-1473 obzidali (stranice mestnega obzidja niso bile povsem ravne, dolge pa so bile okoli 500 metrov), je dobilo obliko skorajda pravilnega štirikotnika. Kljub temu pa se obe že omenjeni glavni prometni poti nista križali v geometrijski sredini mesta, ampak nekoliko severovzhodneje. Takšno obliko je mesto ohranilo vse do srede 19. stoletja.

Predvsem južna železnica in z njo prihajajoča industrializacija sta pripomogli, da se je mesto začelo širiti tudi zunaj mestnega obzidja, ki so ga sicer že konec 18. stoletja prodali na javni dražbi. V petdesetih in šestdesetih letih 19. stoletja je v samem mestu nastalo ali pa vsaj začelo nastajati kar nekaj novih ulic. Tako so denimo napravili povezavo med današnjo Prešernovo in Linhartovo ulico ob nekdanjem minoritskem samostanu (današnja Savinova ulica). Tudi Gosposko ulico so preko današnjega Slomškovega trga skušali povezati s

postajnim poslopjem. Načrtovali so povezavo čez župnijske vrtove in podrti nasip, kjer danes poteka Pleteršnikova ulica, na koncu so se zadovoljili s povezavo po že obstoječi Kocenovi ulici. Ob jarku na zahodni strani Graške mitnice so z gradnjo nekaj novih hiš že nakazali današnjo Vodnikovo ulico, od nekdanjega Kapucinskega mostu pa današnjo Razlagovo. Želja je bila ustvariti nekakšen »mini ring« ob nekdanjem srednjeveškem obzidju po dunajskem vzoru.

Mestne ulice so bile do konca 19. stoletja še vedno popolnoma neurejene, polne nesnage, prašne in blatne. Tedaj pa se pričelo njihovo sistematično urejanje. Naprej so jih utrdili z debelejšim, nato pa povrhu nasipali še drobno kamenje. Leta 1862 je mestni svet sklenil, da morajo ulice imeti pločnike. Po ponovnem odkritju stare rimske kanalizacije in polaganjem nove so ulice tlakovali z granitnimi kockami.

Interes za pravilno izgradnjo mesta je narasel predvsem s sprejetjem štajerskega stavbnega reda za mesta in trge leta 1857³, ki je (seveda z dopolnitvami) veljal tudi še po propadu črno-žolte monarhije.

Tako je občina že leta 1866 pri okrajnem stavbnem uradu naročila mestni razširitveni in ureditveni načrt. Delo je prevzel stavbni adjunkt, inženir Viljem Hallada. Že leto pred njegovo predložitvijo pa so na seji mestnega odbora (1871. leta) sprejeli prvi mestni razširitveni in regulacijski načrt. V njem so določili potek novoprojektiranih in ureditveno linijo starih ulic, predpisali, da je treba pri podelitvi gradbenih dovoljenj to linijo upoštevati in naj se ti sklepi vršijo na načrt, ki je bil takrat v fazi izdelave.⁴

Načrt iz leta 1872 je bil izdelan v merilu 1 : 2880 in je predvidel nekaj novih ulic: Ring (Cankarjevo, Krekov trg, tako da bi železniško postajo zajeli v mestni organizem)⁵, Razlagovo, Vodnikovo, Ulico XIV. divizije, Aškerčevo in severni del Stanetove. Kot toliko drugih načrtov pa so tudi tega že čez štiri leta dopolnili: povsem na novo so začrtali Razlagovo, Cankarjevo, Aškerčevo in Vodnikovo ulico ter zaradi živahne gradbene dejavnosti posegli v ureditev nekaterih obstoječih ulic: Linhartove, Gledališke, Na okopih in Kocenove.⁶

A že leta 1882 so sprejeli nov ureditveni načrt, ki

so ga zaradi eksplozivne širitve mesta morali ne-prestano dopolnjevati predvsem proti severu in tudi proti vzhodu. Z novimi industrijskimi obrati namreč začnejo nastajati močna delavska predmestja, na novo pa so morali vrisati Gledališki trg, Gregorčičevo, Miklošičevo in Ipavčevo ulico.⁷

Zaradi nenehnih sprememb je občinski odbor 1. februarja 1889 sprejeli nov, tretji ureditveni načrt.⁸ Ta je predvideval, da bi na severnem delu mesta potekala sklenjena pozidava, na zahodnem in severozahodnem delu pa naj bi se zidalo odprto, po kotažnem sistemu (vile). Težišče je tako bilo med današnjo Gregorčičevo ulico in novozgrajeno bolnišnico, kjer so sicer pozidali nekaj hiš, a se načrt tu ni uresničil in je bil leta 1906 opuščen.⁹ V njem sta bili nakazani tudi današnji Kocbekova in Levstikova ulica. Temu je sledila organizirana zunanja ureditev ulic in trgov. Zanimivo je, da je mestna oblast nove stavbe za dvanajst let celo oprostila vseh mestnih davščin, nekaj popusta pa je priznala tudi država. Izdali pa so tudi odlok, ki je v mestnem središču prepovedoval zidati manj kot enonadstropne hiše.¹⁰

Konec 19. stoletja so tako nastopile tudi spremembe v urbanističnem pogledu: pravokotno sekanje ulic, sklenjeni stavbni bloki; stavbne enote so začele nastopati kot kockaste tvorbe v novih celotah. Velik učinek so dajali vodoravni poudarki po strehah in oknih, vse hiše so bile v isti višini, dosežena je bila enotnost cest in ulic.¹¹

Proti koncu stoletja so končno spoznali glavno pomanjkljivost vseh dotodanjih ureditvenih načrtov. Namreč, niiti eden se ni ukvarjal z ravniavo stavbišč – omejeni so bili le na površinsko, ploskovno določitev. Mestna občina Celje je v letu 1897 razpisala natečaj za nivojsko izmero Celja in izdelavo mestnega načrta. Na razpisu¹² so izbrali ponudbo 39-letnega dunajskega civilnega geometra, inž-

7 Peter Povh, *Celjska arhitektura v 19. stoletju*, v: Zbornik za umetnostno zgodovino, Nova vrsta IX, Ljubljana 1972, str. 83; Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, II. del (1849-1941), Celje 1974, str. 48.

8 ZAC, MOC I. del, a. š. 50, *Regulacija mesta Celja*.

9 Od Gregorčičeve ulice so vzporedno z Ipavčevo potegnili še dve ulici (eno proti bolnišnici, drugo tam, kjer se danes začneja Kersnikova ulica), vmes pa določili 22 stavbnih parcel za gradnjo vil. Vendar pa je bil ta predel neprimeren za gradnjo vil, saj sta v neposredni bližini stali bolnišnica in vojašnica, tod pa je potekala tudi zelo prometna povezava med Ljubljansko in Mariborsko cesto. Leta 1906 je nov sklep mestnega odbora predvidel le eno ulico, ki bi potekala od stare bolnišnice do Gregorčičeve, sekala šemalsko vojašnico na dvoje in se končala na stikališču Vodnikove in Kocbekove ulice.

10 Peter Povh, *Celjska arhitektura v 19. stoletju*, v: Zbornik za umetnostno zgodovino, Nova vrsta IX, Ljubljana 1972, str. 83; Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, II. del (1849-1941), Celje 1974, str. 49-50.

11 Peter Povh, *Celjska arhitektura v 19. stoletju*, v: Zbornik za umetnostno zgodovino, Nova vrsta IX, Ljubljana 1972, str. str. 90.

12 Na ta razpis so prispele 4 ponudbe:

- Emil Teischinger (mestni stavbni mojster v Gradcu), 12.000 gld, končanje del maj 1900,

- Johann Korbuly, 6000 gld, končanja del ni navedel,

- Viktor pl. Thomka, 5204 gld., (za 36 ha zazidanih površin po 80 gld. = 2880 gld; za 104 ha nepozidanih površin po 16 gld. = 1664 gld., za 5 ½ km rečnega posnetka 660 gld.); končanje del v 16 mesecih od pričetka del.

- Wilhelm Lindauer, 140 ha po 31 gld. = 4340 gld., konec del je predvidel za 1. 1. 1899

3 *Bau-Ordnung für das Herzogtum Steiermark mit Ausnahme der Landeshauptstadt Graz, Kundmachung der k. k. Statthaltereii vom 9. februar 1857* (v posebni izdaji Leykam, Gradec 1905). Obsega 171 členov za mesta in trge ter še 20 dodatnih členov za podeželje.

4 Jože Curk, *Celje – urbanistično-gradbeni zgodovinski oris*, v: Celjski zbornik, Celje 1963, str. 34-35; Peter Povh, *Celjska arhitektura v 19. stoletju*, v: Zbornik za umetnostno zgodovino, Nova vrsta IX, Ljubljana 1972, str. 83; Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, II. del (1849-1941), Celje 1974, str. 47.

5 Zelo veliko pozornosti so namenjali ureditvi tega mestnega področja, saj so z veličastnim videzom želeli narediti mogočen vtis na obiskovalca, ki je izstopal iz železniške postaje.

6 Peter Povh, *Celjska arhitektura v 19. stoletju*, v: Zbornik za umetnostno zgodovino, Nova vrsta IX, Ljubljana 1972, str. 83; Jože Curk, *Celje – urbanistično-gradbeni zgodovinski oris*, v: Celjski zbornik, Celje 1963, str. 34-35; Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, II. del (1849-1941), Celje 1974, str. 47.

nirja Viktorja pl. Thomko.

Thomka je elaborat o profilaciji vseh ulic izdelal v dveh letih (1898–1900), zraven pa naredil še načrt za zazidavo Otoka. Pri meritvah se je opiral na deželne koordinate (Sv. Ana, Lipovec, Šentjungert in opatijska cerkev Sv. Danijela), kote pa je izravnal po metodi najmanjših kvadratov. Rezultat njegovega dela so profili vseh celjskih ulic z navedbo višine na približno vsakih 10 m. Za dolžino je uporabil merilo 1 : 500, za višino pa 1 : 50. Pridal je tudi dragocen seznam takratnih lastnikov vseh hiš v mestu.¹³

Na podlagi njegovega načrta so bile leta 1902 z mestnim odlokom določene stavbne črte in širine za pozidavo posameznih ulic:

- Savinjska ulica (od Slomškovega trga do kapu-cinskega mostu): 10 m;
- obrežna cesta ob Savinji (od Savinjskega nabrežja do mestne meje), ki je ostala le na papirju: 12 m;
- ulica preko kaplanije, ki bi povezovala to obrežno cesto z Glavnim trgom (ostala je le kot neuresničeni projekt): 12 m;
- današnja Stanetova ulica (od Prešernove do mostu čez Koprivnico): 12,5 m;
- Cankarjeva ulica (od Stanetove ulice do železniškega nadvoza): 14 m;
- Prešernova ulica (od Stanetove do Savinove ulice): 12 m;
- Lilekova in Gubčeva ulica (od Stanetove do Krekovega trga): 8 m.¹⁴

Po I. svetovni vojni je izgradnja in širitev mesta ob Savinji narekovala močna industrializacija, kar je povzročilo povečanje števila prebivalstva. Doba avtomobilizma je prinesla novo obliko urejanja cest in ulic – v tridesetih letih prejšnjega stoletja so mestne oblasti ulice opremile z asfaltiranim voziščem in pločniki, ponekod pa so še donedavnega ostale granitne kocke, kot npr. delčki Cankarjeve ulice. Seveda je bilo to za tisti čas popolnoma primerna ureditev, saj je takrat še zelo redek promet potekal po celotnem mestnem središču.

Izid novega gradbenega zakona in pravilnika o izdelavi regulacijskega načrta v uradnem listu Kraljevine Jugoslavije leta 1932 je pri mestnih oblasteh povečal zanimanje za izdelavo generalnega regulacijskega načrta.

Končno je bila s sklepom mestnega sveta 16. 7. 1937 le dana zelena luč za razpis natečaja za izdelavo idejnega osnutka za generalni regulacijski načrt, ki ga je Mestna občina Celje objavila 15. 12. 1938.¹⁵

¹³ ZAC, MOC I. del, a. š. 54 in 55.

¹⁴ Janko Orožen, *Zgodovina Celja in okolice, II. del (1849-1941)*, Celje 1974, str. 52-53.

¹⁵ Ocenjevalno razsodišče so sestavljali: dr. Alojzij Voršič (predsednik mestne občine celjske in predsednik razsodišča), inž. arh. Ivan Vurnik (univerzitetni profesor v Ljubljani), inž. arh. Vladimir Mušič (predstavnik »Udruge inženjera i arhitekta«, mestni gradbeni svetnik v Ljubljani), inž. Dragotin Fatur (zastopnik inženirske komore), ing. Josip Černivec (teh. višji svetnik pri kraljevi banovinski upravi v Ljubljani), ing. Jan Marek (višji tehn. svetnik, zastopnik gradbenega

Do določenega roka, 30. junija 1939, je na natečajno komisijo prispelo le 6 projektov. Natečaj pa je le deloma uspel, ker je samo prvonagrajeni načrt (pod oznako »G« je dobil daleč največ točk – 86,8 %), ki ga je izdelal zagrebški inženir Velimir Jamnicky,¹⁶ nudil tudi možnost stvarne izvedbe, pa še tega je bilo potrebno prilagoditi dejanskemu stanju.

V tehničnem oddelku mestne občine so ustanovili poseben regulacijski odsek, ki je bil zadolžen za pripravo vseh teh materialov. Vendar pa je bila velika težava, kako in kje najti dobre strokovnjake, saj se v zapisniku seje sveta Mestne občine Celje omenja, da »v vsej Dravski banovini ne razpolagamo niti z enim povsem verziranim urbanistom, ako izvzamemo oba univerzitetna profesorja«. ¹⁷ Tako je regulacijski odsek pod vodstvom vodje tehničnega oddelka, inženirja Blaža Pristovška (člani so bili še arhitekt Drago Umek, geometer inženir Ferlan in inženir Jože Brodnik), na podlagi prvonagrajenega projekta inženirja Jamnickega izdelal idejno skico generalnega regulacijskega načrta v merilu 1 : 5000, načrt »Uredbe o izvajanju regulacijskega načrta« in tehnični popis. Ves elaborat je bil obravnavan na petih sejah regulacijskega odbora, ki ga je na seji 13. 11. 1940 tudi odobril. Skica s kratkim opisom pa je bila 22. 11. 1940 v vpogled predložena tudi mestnemu svetu.

Kot glavni javni trgi v mestu so bili predvideni: Gledališki trg (združen s pravoslavno cerkvijo in renoviranim gledališčem naj bi postal glavni mestni reprezentativni trg in novo središče mesta), novi trg v podaljšku Oblakove ulice v presečišču z Mariborsko oziroma Aškerčevo ulico (ki naj bi imel izrazit prometni značaj združitve najpomembnejših mestnih komunikacij), Glavni trg, Krekov trg, Trg Celjskih knezov, Slomškov trg, novi trg med Marijino cerkvijo in Savinovo ulico z novo tržnico, trg pred Salezijanskim domom v Gaberjah ob Mariborski cesti, novi trg ob zvezni cesti naselja Medlog v bližini izliva Ložnice v Savinjo, novi trg ob Ljubljanski in podaljšani Oblakovi ulici, novi trg v presečišču Oblakove in Kosovelove ulice.¹⁸

Umetno zasajen in redno vzdrževan javni nasad je mesto imelo le v Mestnem parku ob Savinji; ta je zajemal tudi obsežen mestni gozd na obronku bližnjega hriba. Po I. svetovni vojni je občina ta park razširila še na promenado ob levem bregu Savinje

odbora MOC), dr. Jurij Skoberne (predsednik gradbenega odbora mesta Celje in odvetnik), Konrad Gologranc (mestni stavbenik, član mestnega sveta). Mestne oblasti so v komisiji želele videti tudi arhitekta Jožeta Plečnika, vendar je ta sodelovanje odklonil (ZAC, MOC II. del, a. š. 58, L 1855/35, *Regulacija mesta Celja*).

¹⁶ Glede na dejstvo, da nobeden, razen zmagovalnega projekta, ni dosegel niti 50%, je razsodišče povečalo prvo nagrado na 25.000 din, druge pa ni podelilo. Podelilo pa je dve tretji (v znesku 10.000 din), in sicer celjskemu arhitektu inž. Dragu Umeku in ljubljanskima arhitektoma ing. Niku Bežeku in ing. Milanu Severju.

¹⁷ ZAC, MOC II. del, a. š. 119, sig. 308, *Regulacijski načrt mesta Celja*, Zapisnik seje regulacijskega odbora 31. 10. 1939 in, a. š. 119, sig. 308, *Regulacijski načrt mesta Celja*, Izvleček iz zapisnika o javni seji mestnega sveta celjskega 29. septembra 1939, str. 11.

¹⁸ ZAC, MOC II. del, a. š. 119, sig. 308, *Regulacijski načrt mesta Celja*, Načrt uredbe o izvajanju regulacijskega načrta mesta Celja, str. 2-3.

med reko in nekdanjim srednjeveškim obzidjem. Ta je bil tudi v regulacijskem načrtu predviden kot glavni mestni park. Za razne prireditve na prostem je služila še Glazija, travnik z obrobnim drevoredom, na površini okoli 3 ha. Tu je bil predviden novi park v podaljšku Gledališkega trga. Kot javni nasad sta bila določena tudi ravnica pri Kalvariji ter travnik pod cerkvijo sv. Jožefa na istoimenskem hribu. Popolnoma novi parki so bili predvideni: ob Aškerčevi ulici pri cerkvi sv. Maksimiljana, ob Savinjskem nabrežju, v Gaberjah za Salezijanskim domom, ob Ipavčevi ulici severno od državne ceste št. 50, severno od Nove vasi, v naselju Medlog, novi nasadi pa tudi ob državni železnici Celje-Velenje, severno od Lave ob Sušnici ter na okoliškem pokopališču na Golovcu. Širši pas zelenja naj bi se ohranil ob potokih Koprivnica, Sušnica, Ložnica in Hudinja, ob železniški progi Celje-Velenje, ob državni cesti št. 50 v Gaberjah. Ohranili bi se seveda tudi zvezni zeleni pasovi mesta z zaščitnim pasom. Vse ostale manjše zelene površine, predvidene v regulacijskem načrtu, so bili dejansko manjši okrasni parki in otroška igrišča, locirana predvsem ob novih osnovnih šolah.

Doba okupacije je pomenila cezuro v razvoju mestnega organizma. Nadaljnja izgradnja mesta je bila ustavljena (z izjemo velikopotezno zastavljene širitve bolnišnice, izgradnje tovarne perila v Zavodni ter nekaj hiš ob Ljubljanski in Kersnikovi ulici), davek na zavezniško bombardiranje pa je moralo plačati kar nekaj zgradb v samem središču mesta. Urbanistični razvoj Celja v obdobju 1945–2000 je označevalo zelo kvalitetno strokovno delo. To pomeni, da so bili urbanistični načrti od celote do detajla narejeni praviloma na visoki ravni; Celje ni nič zaostajalo za drugimi slovenskimi mesti. Na drugi strani je opazna problematika kampanjskega dela, ko oblast prevečkrat ni bila pripravljena na časovno kontinuirano in prostorsko celovito urbanistično delo. Tudi to ni kakšna celjska posebnost. Posebnost urbanega razvoja Celja v drugi polovici 20. stoletja, predvsem od leta 1965 naprej, pa je problem, da ni obstajala mestu primerna teritorialna enota – okraj oziroma regija. Investicije so se drobile in se še drobijo v množico občin in tudi zaradi tega Celje ni zgradilo, kar je načrtovalo. Če se omejimo le na najpomembnejše, to pomeni, da Celje ni zgradilo načrtovanih paralelnih prometnic sever–jug, mestnega cestnega obroča, centralne čistilne naprave, novega centra v podaljšku Starnetove in Aškerčeve ulice, mestnega centra, in 19 subcentrov in še česa.

Glavni urbanistični dokumenti za Celje so bili naslednji:

1. »Urbanistični plan za Celje – mesto 1950–1960«, »Generalni urbanistični načrt Celje – osnutek, 1956–58«, preimenovan 1957 v »Urbanistični program za mesto Celje«; vse troje izdelal »Projektivni atelje«, podjetje za arhitekturo, urbanizem in nizke gradnje.
2. »Urbanistični načrt«, sprejet 1968, popularno imenovan »UNC«, izdelal Zavod za napredek gospodarstva Celje.
3. »Urbanistični načrt«, 1982, izdelal Razvojni center Celje, TOZD Planiranje.
4. »Prostorske sestavine srednjeročnega in dolgoročnega družbenega plana Občine Celje za obdobje 1986–2000«, sprejete 1985 in dopolnjene 1992, 1996 izdelal RC Planiranje, d.o.o., leta 2000 pa Geodetski zavod Celje in ZPI Celje.

Urbanistični razvoj mesta, kot že rečeno, pomeni dvoje: načrtovani in spontani razvoj. O načrtovanem razvoju govorimo v zvezi z načrti mesta, ki so bodisi ostali zgolj na papirju bodisi pa so jih izvedli. Kot smo že omenili, se spontani razvoj dogaja takrat, kadar se načrtovano ne more ali ne zna upoštevati, kadar je gradnja zaradi političnih ali kapitalističnih interesov izsiljena, kadar se načrtovanega zaradi zastarelosti ne da izvesti. Polpretekla urbanistična zgodovina nas uči, kaj je bilo dobro narejeno in kje so bile storjene napake.¹⁹

Zakaj toliko besedi o urbanizmu? Udeleženci delavnice so upravičeno poudarili, da pogrešajo strategijo oziroma podrobnejše usmeritve. Celje bi že moralo imeti nov, celovit urbanistični načrt. Mesto kot je Celje bi moralo imeti mestnega arhitekta. Potem bi bilo tudi udeležencem te in vseh prihodnjih delavnic ter vsej strokovni in laični javnosti verjetno lažje poiskati, odgovornim pa sprejeti kvalitetne rešitve, ne pa da je stanje danes takšno, kot ga je v članku v Delu 26. 2. 2009 slikovito opisala arhitektka in načrtovalka prostora Alenka Polutnik: »Starega zgodovinskega mesta, kakršno je Celje, ni mogoče urejati brez načrtov in brez zagotovljenega denarja, načrtov pa ni mogoče sprejeti brez analize razmer, brez ciljev, dosledno izbranih konceptov in tudi ne brez vključevanja in soglasja široke, predvsem strokovne javnosti.« Hkrati pa poudarja, da »nam danes manjkajo kulture bivanja, obnašanja, odločanja in komuniciranja. Za premostitev teh pomanjkljivosti bi se morali toliko bolj nasloniti na stroko in javnost, da bi prišli do ustreznih rešitev v prostoru, ki je last nas vseh.«²⁰ Tako se lahko ponovno vrnemo na uvodne misli L. Mumforda in upamo, da bo ta zapis prispeval k nekoliko drugačnemu razmišljanju in pristopom k reševanju tako pomembne problematike, kot je urejanje celjskega starega mestnega jedra, ne da ga bi pri tem spreminjali v muzej.

¹⁹ Povzeto po: mag. Miran Gajšek, *Oris urbanističnega razvoja Celje v letih 1945–2000*, v: *Pogled v urbanistični razvoj Celje*, Celje 2004.

²⁰ Delo, 26.2.2009.